

# Sándor Márai

*Cel mai mare  
romancier  
al Ungariei.*  
**The Guardian**

# Divorț în cetatea Buda



*Ce a durat ziua noaptea s-a năruit.*  
(baladă secuiască)

# 1

Septembrie începuse cu o zăpușeală înăbușitoare. Într-una dintre după-amiezile încă pline de resturile caniculei din timpul zilei, tânărul judecător Kőmives Kristóf studia în biroul său actele de divorț din dosarele care îi fuseseră repartizate.

Unul dintre ele îl interesa pe tânărul judecător în mod deosebit, fiindcă împlicinații erau cunoștințe îndepărtate. Partea vătămată din procesul care urma să aibă loc a doua zi, șeful laboratorului dintr-o clinică din capitală, îi fusese coleg de clasă lui Kőmives în primii ani de liceu, iar mai târziu, cu prilejul primelor evenimente de socializare din timpul facultății, se mai întâlniseră uneori pe la baluri, pe la reuniuni mondene. Judecătorul și-l amintea întotdeauna cu plăcere pe fostul lui coleg, modest și mereu liniștit. Acum, în timp ce își aranja actele, rememora cu și mai

multă acuitate figura doctorului; îl revăzu la unul dintre balurile din răposata lor junete, când avea vreo douăzeci, douăzeci și doi de ani, cum stătea în holul fastuos al unui mare hotel, zâmbind stingher și răspunzând, cu politețea stânjenită a omului neumblat prin lume, la întrebările puse de către domnii cei mari cu mimată condescendență. Din grupul acela făcea parte și el, tânărul jurist practicant, în sufletul căruia s-a trezit atunci un sentiment de neașteptată simpatie față de fostul lui coleg de școală, pe care de abia îl recunoscuse. Acestea sunt momentele de efuziune, care îți izbucnesc în suflet fără nicio explicație, pentru ca apoi, fără nicio noimă, să treci din nou pe stradă pe lângă celălalt, de parcă ați fi despărțiți de o interdicție de neoprit. Aceste încercări stângace, neizbutite, de împrietenire se repetaseră ritmic de mai multe ori, de pildă când se întâlneau pe stradă, apropiindu-se unul de celălalt cu obrajii îmbujorați de zâmbetul prietenos al revederii, dar știind că nici de data asta nu se va întâmpla nimic mai mult decât să își strângă mâinile, zâmbind stingher și îngăimând vorbe anoste; de parcă ar fi vorba despre altceva – despre altceva? Despre ce? Judecătorul stătea îngândurat în dreptul ferestrei.

Prin fereastra deschisă se auziră dinspre curtea închisurii mai întâi scrâșnetul roților unui camion, apoi ordinele răcnite ale gardienilor și niște bufnituri, probabil ale unor saci, amestecate cu sunetele opintelilor unor oameni.

Fereastra biroului său dădea către calcanul închisorii învecinate, presărat cu ferestruici de aerisire. Ca angajat aflat la începutul carierei, primise deocamdată doar această încăpere nu tocmai confortabilă, vara înăbușitor de călduroasă, iar în după-amiezile de iarnă mai degrabă înnegurată; birourile mai confortabile, cu vedere spre stradă, fuseseră ocupate, în mod firesc, de magistrații mai vârstnici și de rang mai înalt, lucru pe care și el l-a considerat normal. Jos, sub el, pe caldarâmul din curtea închisorii, deținuții luau pe umeri, de pe platforma atelajului, saci cu care dispăreau pe rând în dosul chepengului care se închidea în urma lor. Judecătorul lucra deja de trei ani în acel birou, de unde contempla zilnic viața din curtea închisorii; acolo erau scoși deținuții pentru plimbare, pe acolo treceau pripitiți aparținătorii, în orele de vizită, tot pe acolo erau duși deținuții la interogatorii sau la procesele din tribunalul aflat în clădirea învecinată. Cunoștea această priveliște tristă și monotonă până la sațietate, și totuși nu trecea nicio zi în care, înainte de plecare, să nu privească nemișcat pe fereastră curtea aceea, de parcă ar fi vrut să se convingă de ceva anume. Era în viața cotidiană a închisorii ceva obiectiv și mecanizat, ca în curtea unei uzine în care zilnic, cu exactitate, minut de minut, se întâmplă același lucru, iar ceea ce se întâmplă nici nu e atât de groaznic și de înspăimântător cum ar crede un neavenit, cât mai degrabă trist și dătător de deznădejde.

Cu asemenea gânduri privea el zilnic calcanul închisorii și curtea străjuită de porți metalice.

Greiner Imre, doctorul Greiner, se gândi el distrat. Așa se numea medicul pe cale să divorțeze de soția lui. Înainte studiase cu atenție datele personale ale fostului său coleg de școală, iar acum își răscolea memoria în căutarea unor amintiri comune. Doctorul Greiner provenea dintr-o familie de țipțeri\* din nordul țării și abia acum își dădea seama că medicul era cu o jumătate de an mai în vârstă decât el, împlinise în iunie treizeci și opt de ani și, cu toate că fuseseră colegi de clasă, el avea să fie de vârsta lui abia în decembrie. Această constatare, nici el nu știa bine de ce, îl descumpăni oarecum. Dar îl surprinse și vârsta soției: doamna Greiner Anna, născută Fazekas, era abia trecută de treizeci de ani. Începu să calculeze, amintindu-și. Acum, când din acte se întrupau oameni în carne și oase, îi reveniră în memorie o mulțime de amănunte: de pildă, acela că, în urmă cu nouă ani, într-o zi de vară deosebit de toridă, o întâlnise pe Fazekas Anna pe terenul de tenis de pe Insulă; pe vremea aceea, tânăra fată nu avea cum să îl fi cunoscut pe doctorul Greiner; sau, în orice caz, nu dăduse niciun semn despre logodna lor. Într-o seară,

---

\* Coloniști germani originari din regiunea Zips din Munții Tatra, pe care administrația austriacă i-a adus în Vișeu în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pentru a exploata în mod sistematic pădurile din zonă: *Zipser* (germ.) – „locuitor din Zips“. (N. red.)

mergeau pe cărările Insulei, spre pod, iar el îi căra fetei racheta; Fazekas Anna purta o rochie de vară cu dungi albe și albastre. Se lăsase întunericul, discutau despre o excursie pe Dunăre. La lumina felinarului de la una dintre stațiile tramvaiului tras de cai, i-a zărit chipul Annei, cu profilul zâmbitor în lumina slabă și cu vocea de-a dreptul molatică; dar se poate să își fi imaginat abia acum, ulterior, această moliciune din vocea tinerei fete. Mergeau patru pe alee, împreună cu o altă fată, prietena Annei, și cu un bărbat mai vârstnic, tatăl prietenei. Înainte de această întâlnire nu o mai văzuse pe Fazekas Anna decât de vreo două, cel mult de trei ori; tot ce știa despre ea era că tatăl ei fusese inspector școlar în provincie, că se pensionase de câțiva ani și atunci se mutase la Budapesta; fata încheiase deja cursurile unui liceu din capitală. Anna era fată de măritat, așa că mergea pe la tot felul de baluri. Oare despre ce au discutat atunci? Nu își mai amintea cuvintele, dar vocea ei îi răsuna și acum în urechi. Apoi și-au continuat drumul, tăcuți, pe aleea care se pierdea în obscuritate. La o cotitură s-a oprit, iar fata s-a întors brusc spre el, de parcă ar fi vrut să îi spună ceva. În clipa aceea i-a văzut limpede fața. Erau deja pe pod și au pornit mai departe, fără să spună o vorbă. A doua zi de dimineață, el urma să plece în concediu și să rămână câteva săptămâni în stațiunea austriacă unde avea să o cunoască pe viitoarea lui soție, cu care s-a căsătorit abia peste un an. În anul

acela, când îi făcea curte viitoarei sale soții – cu care se afișa peste tot ca fiind deja pe jumătate logodiți –, a continuat să iasă în societate, chiar și pe la familiile așa-zise „cu fete“, dar mamele și fetele interesate aflaseră, prin rețelele lor tainice de informare, că era deja logodit. Se mai întâlnea și cu Fazekas Anna. Fata era foarte bine făcută. Ba chiar frumoasă... Frumoasă? Judecătorul scrută curtea, de parcă ar fi căutat pe cineva. Camionul era deja gol, iar gardianul îi străjuia pe ultimii cărauși, ca să poată închide chepengul. Nu își amintea chipul Annei.

Își rânduie dosarele. Actele preliminariei corespundeau prescripțiilor legale; consorții certificau cele șase luni de separare și cereau divorțul invocând „infidelitatea“. Se aplecă pe vine, scoase din sertarul de jos al biroului câteva țigări rulate manual și își umplu tabachera de piele. Apoi luă din alt sertar câteva țigări mai fine, cumpărate de la tutungerie, pe care le păstra pentru vizitatori, el mulțumindu-se cu cele ieftine, pe care i le rulau Hertha sau fata în casă. Dar acum se pregătea să iasă în societate, unde ar fi putut fi nevoit să îmbie pe cineva, așa că, pentru orice eventualitate, își îndesă în tabacheră și câteva țigări cu capătul aurit. Gestul acesta nu era pe de-a-ntregul automat. În timp ce își aranja țigările fine, „reprezentative“, se gândi că acele mărunte obligații protocolare îi răpeau bruma de surplus material care ar fi avut darul să le facă viața ceva mai plăcută lui și celor din jur – el s-ar



fi mulțumit cu tutunul ieftin, cu altă îmbrăcămintă, cu altă locuință, cu alte forme de viață socială, mai simple. Cu acele țigări aurite la capăt era dator „lumii“ – cunoștea perfect acest raționament, iar acum, când își reaminti de el, fiindcă se pregătea să iasă în societate, unde urma să se simtă bine sau nu și unde avea să fie din nou nevoit să facă față, oftă scurt și zâmbi bosumflat. Oftă pentru că simțea că viața îi este îngreunată de tot felul de obligații „sociale“ fără niciun rost; și zâmbi fiindcă era conștient că această situație nu putea fi schimbată. Își făcu ordine printre acte, apoi încuie într-un sertar, cu gesturi automate, obișnuite, țigările și alte câteva obiecte personale: stiloul, lupa, o călimară mică, cu cerneală verde, a cărei culoare o îndrăgea în mod deosebit și avea un sentiment de frustrare de fiecare dată când, din vina subalternului sau din propria neatenție, cerneala verde se usca sau nu era pe birou.

Fazekas Anna și Greiner Imre, își aminti el și își puse cheile în buzunar. Era trecut de șase și jumătate. La ora asta, uriașa clădire era pustie și învăluită în liniște. Mai rămăseseră pe birou patru dosare de divorț; luă unul dintre ele, îl răsfoi, apoi îl puse indispus alături de celelalte. Își răscolea memoria, întrebându-se când o văzuse ultima oară pe Fazekas Anna. În ultimii ani, judecătorul ieșise destul de rar în „societate“. Mai mult ca sigur că această reclusiune tăcută își avea motivele ei – poate familia, poate salariul lui prea modest; dar, indiferent de motive,

era prea tânăr ca să se retragă în cercul familial restrâns; nu îi plăcea să se gândească la asta, dar în străfundurile acestei revelații era o rațiune cu care nu dorea să se confrunte. Despre măritișul Annei Fazekas aflate din presă. Apoi, ani la rând, nu mai auzise nimic despre ea. Acum își aminti clipa în care aflate cu o surprindere iritată că Greiner Imre, acel Greiner Imre care îi fusese simpatic în copilărie și mai târziu, în anii de studenție, cu care îi făcuse întotdeauna plăcere să se întâlnească, cu care ar fi vrut să discute, dar când se întâlneau uneori, din întâmplare, nu putuse niciodată să o facă, o luase de soție pe fata aceea cunoscută care... iar aici, firul amintirilor se rupea. Cine era Fazekas Anna? Oare însemnase pentru el ceva mai mult decât o legătură socială obișnuită, poate mai puțin superficială decât toate celelalte? Fapt e că o întâlnise de vreo două, trei ori în tinerețe, pe terenul de tenis, și probabil că se mai întâlniseră și după căsătoria ei, dar la fel de trecător cum se întâlnise și cu o mulțime de alte fete și femei de al căror nume nu își mai amintea deloc. Dar adevărul e că fusese surprins că tocmai Greiner Imre o luase de soție pe acea Fazekas Anna cu care se plimbase cândva pe Insulă, în seara aceea încețoșată, iar fata se întorsese brusc cu fața spre el, de parcă ar fi vrut să îi spună ceva. Până la urmă, însă, nu îi mai spusese nimic. Iar acum, dosarul doamnei Greiner, născută Fazekas, era deschis pe biroul lui. Acesta este jocul vieții, gândi el distrat și râse

discret, de parcă s-ar fi tras la răspundere pe sine însuși pentru această remarcă primitivă.

Divorțul fusese înaintat de către Anna, care îl acuzase pe Greiner Imre de „abandonul domiciliului conjugal“. Mai avea pe birou încă trei „abandonuri ale domiciliului conjugal“ și se uita la ele cu dezgust. Dacă ar fi fost vorba despre un proces penal, mai mult ca sigur că ar fi protestat împotriva însărcinării de a da sentințe, ca în cazul judecării cauzei unor cunoscuți, fie ei și îndepărtați, precum fostul coleg de școală. Dar amănuntele procesului de divorț corespundeau prevederilor legale, așa că, dacă nu s-ar fi întâmplat nimic între timp, iar tratativele de reconciliere nu ar fi dat niciun rezultat, în ziua următoare, la prânz, avea să anuleze, în numele legii, căsătoria dintre Greiner Imre și soția lui, născută Fazekas. Faptul că îi cunoștea pe împricinați nu era un motiv să ceară desemnarea altui judecător care să dea sentința în proces. Și, cum pusese toate documentele în ordine și se făcuse destul de târziu, mai aruncă o privire prin curtea închisorii, convingându-se că nu mai era nimeni, își luă pălăria și porni cu pași mășurați, cotind familiar prin labirintul coridoarelor din clădirea uriașă, și ieși în stradă. În casa scărilor, bătrânul portar îl salută respectuos, dar destul de cordial; această confidențialitate abia perceptibilă, la venire și la plecare, pe care un străin probabil că nici nu ar fi observat-o, îl surprindea întotdeauna pe tânărul judecător. Îi deranja

întru câtva vanitatea tinerească, dar îi și făcea plăcere; așa îl saluta un funcționar mai vârstnic pe cel din sferele mult mai înalte, dar aparținând totodată aceleiași categorii sociale, iar el înțelegea acest gen de familiaritate, acest paternalism respectuos; păstrându-și demnitatea, făcu un gest scurt din cap, pentru că portarul, provenit din pătura țărănească, făcea parte din aceeași mare familie cu o încrengătură de relații complicate ca și el, vlăstarul ei mai răsărit și plin de speranțe... Se opri în poartă și își potrivi limbile ceasului de mână după cele ale ceasului de pe perete. Era cu gândurile la curtea închisorii, la dosarele lăsate pe birou și la profunda familiaritate, corectă și totuși umană, dintre oamenii acelei instituții – dintre judecători, angajați și subalterni –, care îl protejau și pe el; și, ca de atâtea alte ori, părăsea și acum clădirea ezitând, cu nesiguranță, ultimul dintre toți judecătorii, regretând, de parcă și-ar fi lăsat de izbeliște locul de muncă, aidoma unui călugăr care iese temător pe poarta mănăstirii, în lume. Acest sentiment, pe care nu și-l putea explica altfel decât prin panica de neînțeles a unui alogen față de lumea largă, îl puse pe gânduri. Ajuns în capul scărilor, se opri și privi împrejur. Portarul încuie cu cheia poarta masivă de stejar.

## 2

Invitația era pentru o reuniune de după-amiază târzie, între gustarea de la ceai și cină, care, în jargonul urban glumeț, la modă, se numea „gustină“. Invitații soseau cu ceva timp înaintea orei de cină, între șapte și opt seara, iar amfitrionii îi serveau cu ceai, cafea, vin și cu tăvi pline cu fripturi reci, iar discuțiile degajate din jurul meselor scunde se întindeau uneori până la orele târzii ale nopții. Asemenea invitații neconvenționale însemnau o ușurare pentru amfitrionii cu o singură servitoare, erau mai puțin apăsătoare decât o cină clasică, festivă, de modă veche, „serioasă“; vremurile acelea îndemneau la agoniseală clasa de mijloc, care se străduia vitejește să păstreze aparențele țintei „aristocratice“, de apartenență la clasa mijlocie de elită, cu veniturile reduse, cu pensiile ciuntite, străduindu-se prin asemenea metode frugale să renoveze formele

de viață șubreze ale clasei lor sociale. Alde Kőmivesii înșiși își ospătaseră cunoscuții cu asemenea „gustine“ mai modeste, menite să înlocuiască ospetele îmbelșugate de odinioară, iar această găzduire le adusesese unele beneficii gazdelor și celor care roboteau în jurul lor. Pe drum, judecătorul se gândea cât de multe se pierduseră și cum se schimbaseră formele relațiilor sociale în ultimii ani. Cunoștea și îndrăgea această clasă socială, căreia îi aparținea și el; o simțea ca pe o singură mare familie, iar în obiceiurile ei simțea mitul familiei, gusturile ei erau și gusturile lui și în munca sau în viața lui personală se simțea deopotrivă responsabil pentru bunăstarea și siguranța membrilor ei.

Trecu agale podul spre Buda; își scoase pălăria și cui îl vedea mergând așa, cu mâinile încrucișate la spate, puțin gârbovit, pășind agale prin mulțimea trecătorilor grăbiți de la muncă spre casele lor, probabil că i-ar fi părut mai bătrân decât era de fapt. Kőmives Kristóf încărunțise devreme și, în ultimii ani, de când ajunsese la centru și își petrecea zilele șezând nemișcat la birou, începuse să se rotunjească. Cele câteva kilograme în plus îl nelinișteau. Disprețuia orice fel de neglijență, deci și pe cea legată de trup, fiind predispus la modul de viață ascetic. Apreciind moda nouă a antrenamentelor fizice, era de părere că cel care se lasă prea mult pradă comodității trupești se îngrașă până la urmă și spiritual, i se depune grăsime și pe

suflet. De fapt, încă nu era gras și trăia destul de cumpătat, cunoscând măsura la mâncare și la băutură, dar de câțiva ani încoace i se răspândise prin organism un fel de degradare, de delăsare pe care o constata neîncrezător și pe care o disprețuia, luptând din când în când împotriva ei prin decizii repetate de a-și schimba modul de viață. Dar e de la sine înțeles că nu ajunsese la stadiul de a se hotărî asupra uneia dintre curele de slăbire care erau la modă pe vremea aceea; le considera prea feminine, nedemne de el. Își dădu seama însă că această problemă, cea a trupului său, începuse să îl preocupe din ce în ce mai mult. Arăta mai vârstnic decât era în realitate, părea un bărbat așezat, în jur de patruzeci de ani, cu tâmplele bine încărunțite și cu o burtă din ce în ce mai respectabilă. Despre starea lui fizică discuta și cu prietenii mai apropiați, dar, desigur, doar în glumă; „Burta reprezintă demnitatea bărbaților“, obișnuiau ei să spună, și el însuși simțea cum se străduiește să își sporească prestația prin aspect, cu care voia să își compenseze tinerețea trecută. Prestigiul de burghez și de judecător îi era subliniat prin înfățișare, prin limbaj și prin stilul de viață; dar, în orice caz, era nevoit să recunoască și față de el însuși că în ultima vreme se cam lenevise. Acest proces se dovedi mai complicat, iar judecătorul începu să fie tot mai profund preocupat de această problemă, mai des decât și-ar fi dorit. Nu își considera tendința de îngrășare „simpatică“ – ajunsese destul

de repede la aceste aspecte referitoare la fizicul său, poate prea repede, chiar mai repede decât s-ar fi convenit, ca în toate privințele în viață, de la primele etape ale „carierii“ sale și până la problemele de familie, la îmburghezirea lui, la creșterea prestației. Oare ce se ascundea în spatele acestei eterne pripeli? Uneori, în momentele de neliniște înnegurată, se gândea că poate e moartea; un fel de speranță profundă, sau teama – într-o vreme crezând că cele două sunt identice –, desigur că nu „etică“, de moarte. Iar în calendarul special al vieții private, „acea vreme“ se calcula de la o dată anume, din clipa în care, cu un an și jumătate în urmă, în pauza dintre două procese, simțise pentru prima oară acea amețală neobișnuită care apoi se repetase cu o ritmicitate imposibil de calculat. Aceste amețeli erau înspăimântătoare și înjositoare. Aveau în ele ceva umilitor, care nu se potrivea nici cu statutul lui de judecător, nici cu cel de burghez, iar în taină, în adâncul sufletului său, Kőmives Kristóf se disprețuia din această cauză. Desigur că nu el era de vină, nici pe departe... O disfuncționalitate a organismului, o indispoziție trecătoare, o extenuare, așa a spus și medicul când amețala s-a repetat a treia oară și a fost nevoit să se întoarcă acasă cu taxiul, fiindcă, în timp ce se plimba, a amețit din nou pe neașteptate și s-a dus la doctor, unde i s-au făcut tot felul de analize, după care l-au liniștit că „nu are nimic organic“, inima e sănătoasă – membrii familiei, atât pe linia



**Sándor Márai plonjează în pustiul și singurătatea sufletului omenesc, punându-și protagoniștii față în față cu o societate în plină modernizare, în care vechea burghezie europeană nu își mai găsește locul.**

*Márai este un adevărat artist, capabil să pătrundă în profunzimile sufletești și să distileze întrebările esențiale, acele întrebări care nu se lasă tranșate cu un singur răspuns.*

## **El Cultural**

*Márai a devenit talismanul Ungariei noi, democratice. Extrema lui popularitate se datorează atât operei, cât și vieții pe care a dus-o și care oglindește nenorocirile țării sale de-a lungul secolului al XX-lea: război, exil și revoluție.*

## **The Guardian**

*Literatura secolului al XX-lea, pe care o credeam stinsă și îngropată, a primit darul postum al unui nou maestru pe care îl vom alătura în viitor lui Joseph Roth, Stefan Zweig, Robert Musil și chiar altor semizeii pierduți, Thomas Mann și Franz Kafka. Numele său este Sándor Márai.*

## **Die Zeit**

